

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxonovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

THE CONTENT OF TEACHING AND SUPERVISING FOREIGN LANGUAGES

Khusanova Mahira,

Samarkand State Institute of Foreign Languages

independent researcher

E-mail: moxirakhusanova@mail.ru

Abstract. Scientists suggested conducting the tests in groups. The main purpose of pedagogical tests is to evaluate the achievements of learners in the educational process. McCall defines the use of pedagogic tests as grouping students with the same level of knowledge in a certain period of time. The founder of pedagogical control was E. Thorndike, who used pedagogical tests for the first time in his field. Social evaluation is widespread in America. The use of tests has developed in two directions; psychological and pedagogical. The history of the development of foreign language teaching and supervision can be divided into three stages, starting from the period of World War II. Control and assessment of knowledge, skills and abilities in a foreign language is carried out in accordance with the process of teaching a foreign language. The purpose of learning a foreign language is not to demonstrate knowledge of linguistics, but to be able to apply skills and abilities in this language in real life.

Keywords: foreign language, assessment, qualification, real life, test, psychological, pedagogical.

XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI

Xusanova Mohira,

Samarqand davlat chet tillar instituti

Mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Olimlar testlarni guruhlariga bo'lib o'tkazishni taklif qildilar. Pedagogik testlarning asosiy maqsadi, bilim oluvchilarning ta'lim jarayonida erishgan yutuqlarini baholashdir. Makkoll pedagogik testlardan foydalanishni, ma'lum vaqt oralig'ida bir xil bilim darajasiga ega bo'lgan talabalarni bir guruhga birlashtirish deb ta'riflaydi. Pedagogik nazoratning asoschisi E. Torndayk bo'lib, u pedagogik testlarni o'z sohasida ilk bor qo'llagan. Amerikada ijtimoiy baholash keng tarqaldi. Testlarni qo'llash ikki yo'nalish bo'yicha rivojlandi; psixologik va pedagogik. Chet tilini o'qitish va nazorat qilishning rivojlanish tarixini II jahon urushi davridan boshlab, uch bosqichga bo'lish mumkin. Chet tilida bilim, malaka va ko'nikmalarni nazorat qilish hamda baholash chet tilini o'qitish jarayoniga mos ravishda amalga oshiriladi. Chet tilini o'rganishdan maqsad lingvistikadan bilimdonlikni namoyon etish emas, balki shu tilda malaka va ko'nikmalarni real hayotda qo'llay bilishdir.

Kalit so'zlar: xorijiy til, baholash, malaka, real hayot, test, psixalogik, pedagogik.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N51>

Manbalarda turlicha berilgan bo'lsa-da, testlarning yaratilishi D. Fisher, F. Galton va D. Kettel nomlari bilan bog'liq. Ta'lim sohasida testlarni birinchi bo'lib Amerika Qo'shma Shtatlarida D.Orleans va G.Sili qo'llashgan. Ular testlarning obyektivligini ta'minlash maqsadida quyidagi vazifalarni amalga oshirdilar: o'qituvchilarning soni va ularning o'zlashtirish darajasini aniqladilar, shuningdek, o'qituvchilarga o'qitish metodlarini tanlashda yordam berdilar. Talabalarning bilim darajasini baholashni tahlil qilgandan so'ng, bu olimlar testlarni guruhlariga bo'lib o'tkazishni taklif qildilar [1-19].

Uchinchi davr – eng yangi rivojlanish davri, XX asr Pedagogika sohasida testologiyaning amalda qo'llanilishi XX asrning boshiga to'g'ri keladi. Amerikalik olim V.A. Makkoll testlarni pedagogik (Educational Test) va psixologik (Intelligence Test) testlarga ajratadi. Pedagogik testlarning asosiy maqsadi, bilim oluvchilarning ta'lim jarayonida erishgan yutuqlarini baholashdir. Makkoll pedagogik testlardan foydalanishni, ma'lum vaqt oralig'ida bir xil bilim darajasiga ega bo'lgan talabalarni bir guruhga birlashtirish deb ta'riflaydi. [2-4]

Pedagogik nazoratning asoschisi E. Torndayk bo'lib, u pedagogik testlarni o'z sohasida ilk bor qo'llagan. U 1904-yilda chop etilgan "Vvedeniye v teoriya psixologii i social'nix izmereniy" nomli kitobning muallifi sifatida tanilgan. 1915-yildan 1930-yillargacha Amerikada ijtimoiy baholash keng tarqaldi va bu davr testologiyaning aynan rivojlanish davri deb hisoblanadi. [3-118]

Shunday qilib, XIX asrning oxiri – XX asrning boshiga kelib testlar juda ommalashib ketdi. Testlarni qo'llash ikki yo'nalish bo'yicha rivojlandi; psixologik (ya'ni insonlarning ruhiyati va aqlini baholash uchun) va pedagogik (insonlarning intellekti hamda ilmiy qobiliyatlarini baholash). [4-158]

Testlarni kelib chiqish jarayonini davrlashtirish muhim ahamiyat kasb etdi.

V.S.Avanesov testlar kelib chiqish jarayonini uchta davrga bo'ladi: tarixiy, testlarning klassik va testlarning yangi nazariyasi (1.2-jadvalga qarang):

1-jadval

Testlarning kelib chiqish jarayonining davrlari

№	Davrlar	Izohi
I.	Tarixiy kontekst	Qadimgi davrda maxsus lavozimlar uchun nomzodlarni tanlash sinovlarini o'tkazish — bu ilmiy asoslanmagan, empirik rivojlanish bosqichi hisoblanadi.
II.	Klassik davr	Testlarning diagnostik usul sifatida paydo bo'lishi: "Test harakatining otasi" Frensis Galton (1869-1911) laboratoriyada sinovlar o'tkazgan. Bu davr ta'lim-tarbiya jarayonining sifati bo'yicha dastlabki tushunchalarning paydo bo'lgan davri hisoblanadi.
III.	Yangi nazariya	XX asrda pedagogika sohasida testlarning amaliy qo'llanishi: V.A. Makkoll testlarni pedagogik va psixologik testlarga ajratadi, ya'ni ilmiy asoslangan, metodologik jihatdan aniq, nazariy, maxsus va amaliy tarmoqlariga ega ilmiy o'lchov parametrlarini o'z ichiga olgan davr.

Chet tilini o'qitishda testlarning tarixi, ya'ni evolyutsiyasi haqida angliyalik mutaxassis Richard West quyidagi fikrlarini bildirgan [63-34]; chet tilini o'qitish va nazorat qilishning rivojlanish tarixini II jahon urushi davridan boshlab, uch bosqichga bo'lish mumkin.

Shuni ta'kidlash joizki, chet tilida bilim, malaka va ko'nikmalarni nazorat qilish hamda baholash chet tilini o'qitish jarayoniga mos ravishda amalga oshiriladi. Agar til o'qitishda o'zgarishlar yoki yangi metodlar va yondashuvlar qo'llansa, demak, uni nazorat qilishda ham yondashuvlar va metodlar o'zgaradi. Chet tilini o'qitishning rivojlanish tarixidagi uch bosqich chet tilini nazorat qilish bosqichlari bilan birga rivojlangan. Ko'plab olimlar bu fikrni qo'llab-quvvatlashadi, ammo bu bosqichlarni nomlashda qarama-qarshiliklar mavjud. Misol uchun, Spolskiy (1984) 1-davrni an'anaviy, 2-davrni zamonaviy, 3-davrni post-zamonaviy deb ataydi.

Karoll va Xell (1985) 1-davrni grammatik-savodxonlik, psixolingvistik, sotsiokommunikativ deb nomlaydi. Morrov (1979) davrlarni Eden bog'i, ko'z yoshlari, va'da qilingan yer deb ajratadi. Medsen (1983) esa intuitiv, ilmiy, kommunikativ deb tasniflaydi [5-30].

Davrlarning nomlanishi turlicha bo'lsa-da, ushbu davrda qo'llangan chet tilini o'qitish va nazorat qilish yondashuvlarining mazmuni o'zgaraydi. Har bir davrda til o'qitish va nazorat qilishning takomillashishi (kamchiliklarni bartaraf etish maqsadida) rivojlanish jarayonini aks ettiradi.

Birinchi davr – Spolskiy bu davrni an'anaviy deb nomlashi bejiz emas. Chunki bu davrda til o'qitish jarayoni ona tiliga asoslangan bo'lib, tarjimalar qilish, asosan badiiy asar parchalarini tarjima qilish orqali olib borilgan. Mavzuga aloqador bo'lmagan insho va bayonlar yozish, shuningdek, og'zaki suhbatda umuman aloqasi bo'lmagan savollarni so'rash orqali baholangan. Birinchi davrning baholash texnikasini R. West quyidagicha tavsiflaydi: [5-30]

1) Birinchidan, nazorat uchun berilgan vazifalar autentik bo'lmagan, ya'ni vazifalar va topshiriqlarning hech biri real hayotda qo'llanishiga ehtiyoj bo'lmagan. Albatta, kundalik hayotda tarjimaga ko'p duch kelamiz, ammo bu badiiy adabiyot namunalari sifatida emas. Chet tilini o'rganishdan maqsad lingvistikadan bilimdonlikni namoyon etish emas, balki shu tilda malaka va ko'nikmalarni real hayotda qo'llay bilishdir [5-34].

2) Vazifa va topshiriqlarning autentik bo'lmaganligi sababli, biz bu davrda qo'llangan texnikalarni umuman kontekstga ega bo'lmagan deb aytishimiz mumkin. Misol uchun, "Mening bir kunim" mavzusidagi 200 so'zdan iborat inshoda biz nima uchun yozishdan maqsad nima, kim uchun va qanday uslubda yozish kerakligi haqida ma'lumotga ega emasmiz. Shu sababli, bu topshiriqda kontekst (maqsad) yo'q. Maqsadni bilmaslik tilni samarali va oqilona qo'llay olmaslikka olib keladi [5-34].

Ikkinchi davr birinchi davrning kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan. Bu davrda tilni baholashda to'g'ri/xato prinsipiga asoslangan an'anaviy testlar keng qo'llanila boshladi. Ushbu testlar adolatli, ishonchli va ilmiy asoslangan deb hisoblangan, chunki baholash jarayonida faqat bir xil javobga tayanilgan va natijani kim tekshirishi, tekshiruv vaqti va tekshiruvchining kayfiyati umuman ahamiyatga ega bo'lmagan.

Ikkinchi davr testlarida ta'lim sohasidan yoki til bilan tanish bo'lmagan shaxslar ham imtihon olish jarayonida ishtirok etishi mumkin edi. Ikkinchi davr baholash texnikasini R. West quyidagicha tavsiflaydi:

1) Birinchi davr testlarining eng katta kamchiligi ularning subyektivligida bo'lgan, shu sababli ikkinchi davr testlarining obyektivlik darajasini oshirishga qaratilgan edi. Bu testlarda natijalar kimningdir fikriga yoki baholashiga asoslanmagan holda yakka, aniq bir javobga asoslanadi. Shuning uchun natijalar adolatli va ishonchli hisoblangan. Bunday testlar kompyuter orqali tekshirilishi ham mumkin [5-34].

2) Agar test obyektiv baholanadigan bo'lsa, birinchi davr testlaridan farqli o'laroq, tuzilgan savollar tilning bir aspektini tekshirish uchun mo'ljallanadi. Har bir savol fe'lning bir zamoni, shaxs-sonning bir turini yoki birgina predlogni tekshirish bilan kifoyalanadi. Ammo bu testlarning kamchiligi-tilning birgina aspektini bilishini tekshirishidir. Shu sababli ikkinchi davr testlarini obyektiv va, shu bilan birga, til aspektlarini integratsiyalashgan holda qo'llash amalga kiritildi. Matnning bo'sh joylarini to'g'ri keladigan so'z bilan to'ldirishni bunga misol qilsak bo'ladi [5-34].

3) Ikkinchi davr baholash prinsipining yana bir xususiyati undagi testlarda kontekstning yo'qligidir. Misol uchun:

- She A) did drink
- B) drank *two cups of coffee with her breakfast.*
- C) drunk
- D) drank

Yuqoridagi misolda to'g'ri javob V, ammo kontekst berilmaganligi sababli ba'zi talabalar A javobni to'g'ri deb ta'kidlashlari ehtimoldan holi emas. Chunki ular bu misolni boshqa kontekst orqali tasavvur etishlari mumkin. Bu bilimdon va tasavvur doirasi keng, tanqidiy qarashga ega bo'lgan talabalarni muammoli vaziyatga solishi mumkin.

Agar solishtirsak, ikkinchi davr testlari birinchi davr testlaridan autentikligi jihatidan ancha orqada qolgan. Hammaga ma'lumki, real hayotda biz tilni tanlab ishlatishga imkon bermaymiz, shu sababli (A, V, S, D) ko'rinishidagi testlar talabalarning real hayotda chet tilini qo'llay bilish malaka va ko'nikmalarini rivojlantirmaydi. [5-34]

Uchinchi davr testlari kommunikativ metod asosida tuzilgani va real hayotda maqsadli ravishda qo'llash mumkinligi bilan ahamiyatlidir. Kommunikativ yondashuv chet tilini o'qitishda va baholashda oldingi yondashuvlarga qarshi chiqadi. Shu sababli, bu davrning nazorat usullari birinchi va ikkinchi davrdagidan umuman farq qiladi. Real hayotda tilni qo'llash sharoitlari uchinchi davrning asosiy namunasi bo'lib xizmat qildi. Bu davrga xos xususiyatlar quyidagicha tasniflangan: [5-34]

1) Uchinchi davr testlarining asosiy maqsadi–imkon darajasidagi autentiklik (real hayotdan namunalar). Autentiklik testlarda matnlarning tanlanishi va vazifalarning tuzilishida katta ahamiyatga ega. Matnlar real hayot manbalaridan tanlanadi va vazifalar real hayotda duch keladigan vaziyatlarni aks ettirishga qaratilgan. Albatta, butkul autentik vaziyatga erishish mushkul, ammo talabalar hech bo'lmaganda baholanayotgan vaziyatdagi til hayotga yaqinligini anglashadi [5-34].

2) Bu davr testlari autentik deb tan olingani sababli ularning barchasi kontekstga ega. Ya'ni talabalar kelajakda qanday vazifalarni bajarishlaridan kelib chiqqan holda, ularga test savollari tuziladi.

3) Tilni autentik jarayonda qo'llash integral bo'lgani sababli uchinchi davr testlari tilni integral qo'llangan holda baholaydi. Shu bois bunday testlarda birgina fragmentni, bo'lakni emas, balki butun vaziyatni tushunish maqsad qilib olinadi (misol uchun, yozuvchining maqsadi, matnning vazifasi, matn kimga mo'ljallangan va qanday fikrni yetkazmoqda?) [5-34].

4) Kommunikativ yondashuv tilning to'rtta malakasi bilan bog'liq bo'lgani sababli uchinchi davr testlari to'rtta malakani nazorat qiladi. Tinglab tushunish va o'qish ko'nikmalarini nazorat qilish subyektiv jarayon. Shu sababli uchinchi davr testologlari subyektiv baholashning ishonchliligini oshirish yo'llarini ko'rib chiqishdi [5-34]. Buyuk o'zgarish nazorat jarayonida bir nechta tekshiruvchi qatnashishi va bu malaka turlarini baholash mezonlari orqali baholash bo'ldi (1.3- jadvalga qarang):

Ikkinchi davr birinchi davrning kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan. Ikkinchi davrda tilni baholashda to'g'ri/xato prinsipiga asoslangan an'anaviy testlar keng qo'llanildi.

Uchinchi davr testlari kommunikativ metod asosida tuzilgani va real hayotda maqsadli ravishda qo'llash imkoniyati bilan ahamiyatlidir. Real hayotda tilni qo'llash sharoitlari uchinchi davrning asosiy namunasi bo'lib xizmat qildi va bugungi kunda ham qo'llanib kelmoqda.

Eski yondashuvlardan butunlay voz kechganmiz deb aytish qiyin. Joriy va yakuniy baholash jarayonida maqsad va vazifalarga qarab yuqoridagi bosqichlarning biri qo'llanishi mumkin. Ammo bugungi kunda ta'lim jarayoni kommunikativ yondashuvga asoslanganligi sababli, biz baholash (assessment) terminini qo'llashni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

A. Ismoilov baholash tizimini quyidagicha tasniflaydi: [6-13] Ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismlaridan biri o'zlashtirilgan bilimlarni muntazam baholashdir. Sho'ro davrida qabul qilingan baholash tizimi ikki bosqichdan iborat edi. Birinchi bosqich kundalik nazorat bo'lib, o'quvchilar va talabalarning darslikdan o'zlashtirgan bilimlari kundalik mashg'ulotlarda baho tizimi orqali tekshirilardi. Oliy o'quv yurtlarida ham nazariy ma'ruzalar va amaliy mashg'ulotlardan so'ng o'zlashtirilgan bilim shu tarzda baholanardi.

Ikkinchi bosqich yakunlovchi nazorat bo'lib, chorak, semestr yoki yil oxirida maxsus uyushtirilgan og'zaki yoki yozma imtihon tarzida besh ballik tizim orqali baholanardi. Umumiy baho chiqarishda besh ballik sistemada "a'lo", "yaxshi", "qoniqarli", va "qoniqarsiz" baholar qo'yilar edi [6-13].

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2010-yil 25-avgustdagi 333-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholashning reyting tizimi to'g'risida"gi Nizomda shunday ta'kidlanadi: talabalar bilimni nazorat qilish va reyting tizimi orqali baholashning maqsadi ta'lim sifatini boshqarish orqali raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, talabalarning fanlarni o'zlashtirishida bo'shliqlar hosil bo'lishining oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etishdir [7].

2-jadval

№	Reyting tizimining asosiy vazifalari
1.	talabalarda DTSga muvofiq bilim, ko'nikma va malakalar shakllanganligi darajasini nazorat qilish va tahlil qilib borish
2.	talabalar BKMLarini baholashning asosiy tamoyillari; DTSga asoslanganlik, aniqlik, haqqoniylik, ishonchlilik va qulay shaklda baholashni ta'minlash
3.	fanlarning talabalar tomonidan tizimli tarzda va belgilangan muddatlarda o'zlashtirilishini tashkil etish va tahlil qilish
4.	talabalarda mustaqil ko'nikmalarni rivojlantirish, axborot resurs manbalaridan samarali foydalanishni tashkil etish
5.	talabalar bilimni xolis va adolatli baholash hamda uning natijalarini vaqtida ma'lum qilish
6.	talabalarning fanlar bo'yicha kompleks hamda uzluksiz tayyorgarligini ta'minlash
7.	o'quv jarayonining tashkiliy ishlarini kompyuterlashtirishga sharoit yaratish

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi PQ-3775-sonli qaroriga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi" nizomiga asosan, oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish oraliq va yakuniy nazorat turlarini o'tkazish orqali amalga oshiriladi. Ushbu nizom hozirgacha amal qilgan nizomdan farqli ravishda talabalarning bilimni quyidagi mezonlar asosida baholanadi: (3-jadvalga qarang):

3-jadval

Talabalarning bilimni baholash mezonlari

Baho	Tasnifi
5-(a'lo) baho	talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilgandi
4-(yaxshi) baho	talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda
3-baho (qoniqarli)	talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda
2-baho (qoniqarsiz)	talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda

Yuqorida keltirilgan oliy ta'lim talabalarini o'zlashtirishni baholash tizimlarini Rossiya, Amerika, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Koreya tizimlari bilan qiyosiy tahlil qilish natijasida O'zbekistonda qabul qilingan oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi nizomga quyidagi xulosalarni SWOT tahlili strategiyasidan foydalangan holda ko'rib chiqamiz: Yangi nizom bo'yicha baholash tizimini chet tili o'qitish jarayonida tatbiq qilishda oliy o'quv yurtlarida kuzatilayotgan asosiy kamchiliklar:

4-jadval

Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimining SWOT tahlili

S	W
Oraliq va yakuniy nazorat turini o'tkazish shakli va muddati fanning xususiyati va fanga ajratilgan soatlardan kelib chiqib tegishli kafedra tomonidan belgilanadi	Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish oraliq va yakuniy nazorat turlarini o'tkazish orqali amalga oshiriladi
O	T
Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimni baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi	1. Baholashning baholik shkaladan ballik shkalaga o'tkazishda umumiylikka/butun sonlarga asoslanib amalga oshirish maqsadga muvofiq. Bahoning maydalab berish baholashning ishonchlik tamoyiliga to'g'ri kelmaydi. 2. O'zbekiston tizimida foizlar taqsimoti maksimal yuqori darajada 90-100% (5baho) belgilangan, boshqa davlatlarda ushbu ko'rsatkich past chegarani beradi 65-100%, 80-100% (5 baho)

Birinchiidan – baholarni kichik bo‘laklarga ajratish. Bahoni shunday taqsimlash ko‘plab qiyinchiliklarga olib keladi. Ayniqsa, malakani baholashda mezonlarni yaratishda samarasiz natijalar berishi mumkin. Shuningdek, balli baholash tizimi va baho shkalasi o‘rtasida nomutanosiblik mavjud. Bunday taqsimlash baholash tamoyillariga to‘g‘ri kelmaydi. Taklif sifatida Rossiya baholash tizimini va balli baholash tizimiga o‘tishni ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq. O‘zbekiston tizimida ham baholarni shunday formatda umumlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchiidan – baholashdagi ballar chegaralari juda yuqori belgilangan. Tilni yaxshi bilmaydigan talabalar uchun ushbu barni pastroq qilish maqsadga muvofiq. Misol uchun, 5 ballik tizimda foiz ko‘rsatkichlari 90-100 deb belgilangan. Bizning fikrimizcha, tilni yaxshi bilmaydigan talabalar uchun ushbu ko‘rsatkich pastroq bo‘lishi kerak. Misol uchun, Britaniya yoki Yaponiya tizimlarini ko‘rib chiqish mumkin.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Orleans J., Sealey G.A. Objective tests. Vonkerson-Hudson. – N-Y and Chicago; World Book Company, 1905. – P. 19-20.
2. Цатурова И.А. Из истории развития тестов в СССР и за рубежом. – Таганрог, 1969. – 4с.
3. Нохрина Н.Н. Тест как общенаучный диагностический метод // Методы социологических исследований. – Златоуст, 2005. –118 с.
4. Усманова М.Н. Педагогическое тестирование; история развития и современное состояние. – Т.: 1995. –158 б.
5. Richard West. Assessment in Language Learning, Introduction and principles of language testing, Unit 0, MD338, – University of Manchester, 1997, – P. 30-34.
6. Исмоилов А.А. Чет тилида рейтинг тизими асослари, тест таркиби ва турлари. – Т.: 1997. – 3-б, 13 б.
7. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг-Олий таълим муассасаларида талабалар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг тизими тўғрисида||ги №333- сонли буйруғи 2010 йил 25 август.
8. Абдуллаева М.А. Коммуникативная методика обучения иноязычной грамматике на начальном этапе языкового факультета (на материале Present Continuous, Present Perfect английского глагола): Дисс ... канд. пед. наук. – Ташкент, 2004. – 189 с.
9. Алимов Ф.Ш. Инглиз тилида ёзув компетенциясини шакллантириш (нофилологик факультетлар мисолида) Автореф. ... канд. пед. наук. –Т. ,2018.
10. Аванесов В.С. История возникновения тестов. – М.; 2000. - 7-10 – б.
11. Arthur H. Testing for language teachers. – Cambridge University Press; Second edition, 2003. – P. 75-82.
12. Буронов М. Инглиз ва ўзбек тиллари қиёсий грамматикаси. – Т. 1973. – 284 б.
13. Бушуй М. Язык и действительность. – Ташкент: Фан, 2005. –144 с.
14. Бакиева Г.Х. Узбекский язык для стран СНГ. – Москва: МГЛУ, 2012. – 120 с.
15. Bachman Lyle F. and Adrian S.Palmer. Language Testing in Practice. Designing and developing useful language tests. Oxford University Press 1996.–374.P-23.
16. Бенькович Т.М., Чепуренко Г.П. Квалиметрия образования как научно-практическое направление в педагогике. Вестник Ленинградского Государственного Университета. – Санкт-Петербург, 2012. –С. 59-69.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).